

Rusia și Uniunea Europeană – o nouă abordare

**Hotel Ramada Majestic
București, 8 noiembrie 2005**

În ultimii ani, relațiile dintre Rusia și UE s-au dezvoltat constant, beneficiind de oportunitățile apărute și bazându-se pe multiplele complementarități și potențialul care apropie cele două părți. Cu toate acestea, relația este încă vulnerabilă datorită blocajelor și incertitudinilor. În aceste condiții este interesant de văzut cum va arăta viitorul relației Rusia-UE și care ar trebui să fie coordonatele politicii estice a României.

1. Alfred Pfaller, Reprezentant în România al Fundației Friedrich Ebert

După 1990, Uniunea Europeană nu a devenit un actor internațional de tip clasic. Avem de-a face cu un nou tip de actor, format din mai multe state naționale și încercând să încurajeze o politică a cooperării pe plan mondial. Din punct de vedere geopolitic, însă, Uniunea Europeană intră în competiție pe continentul european cu Rusia și Statele Unite.

Dintr-o oarecare perspectivă, Rusia poate fi considerată un aliat al Uniunii Europene împotriva politicii unilaterale a Statelor Unite. Rusia este o putere nucleară și stabilitatea sa internă nu poate fi neglijată de nimeni. O atitudine agresivă a Rusiei ar putea trezi temeri în cadrul UE, mai ales în rândul noilor state membre din estul Uniunii.

În orice caz, însă, relațiile UE cu Rusia sunt mult prea puțin dezvoltate, chiar mai puțin decât relațiile cu China. Această situație trebuie să se schimbe, iar relațiile să se dezvolte, pentru că este vorba de cel mai important stat din partea estică a continentului european.

2. Alexey Gromyko, Director Adjunct, Institutul pentru Europa, Academia Rusă de Științe

Rusia este, din punct de vedere cultural, o țară europeană, însă, din punct de vedere geopolitic este o țară eurasiatică. Există multe țări europene cu vocație internațională intercontinentală, de exemplu, Spania are relații privilegiate cu țările Americii Latine, Franța are relații speciale cu țările din nordul și centrul Africii, Marea Britanie păstrează legături apropiate cu țările din Commonwealth și cu Statele Unite. Rusia este și ea o țară europeană cu anumite interese specifice și relații speciale cu alte părți ale lumii (Asia Centrală, Caucaz, Extremul Orient).

Uniunea Sovietică era o entitate care încerca să depășească nivelul continental, dar care a eșuat lamentabil. Rusia este moștenitoarea directă a Uniunii Sovietice, însă rolul său actual nu este la fel de important, deși la nivel economic păstrează un rol regional sau transregional considerabil. Rusia va fi întotdeauna o punte între Europa și Asia; ea va absorbi valorile europene, dar va dezvolta și un model politic și economic

propriu. Din punct de vedere demografic și cultural, însă, Rusia rămâne un stat european.

Dezvoltarea modelului social european la sfârșitul secolului XX constituie o versiune aparte a capitalismului, diferită de modelul american, caracterizat de inegalități mai mari. Pentru Rusia, modelul european este mai familiar și mai atractiv decât alte modele capitaliste post-industriale. Viitorul dezvoltării economice și sociale în Rusia va fi bazat pe modelul european. Alegerea acestui model a fost o decizie conștientă, ca dovadă a „europenismului”.

În 1990, Rusia avea informații incomplete asupra proiectului din interiorul UE. La începutul anilor '90, Moscova era îngrijorată de expansiunea NATO, dar UE începea să fie văzută ca un factor stabilizator la vestul frontierelor. În 1994, UE și Rusia au semnat un Acord de Cooperare, care a intrat în vigoare doar în 1997, datorită conflictului din Cecenia.

Dezvoltarea relațiilor dintre UE și Rusia este esențială pentru securitatea continentului european. Proiectul Spațiului Economic Comun European (2002-2003) presupunea dezvoltarea unei zone de comerț liber între UE și Rusia, după recunoașterea celei din urmă ca economie de piață funcțională în 2003. Sfera cooperării a fost extinsă după 11 Septembrie, mai ales în domeniul securității. Rusia nu este inclusă în Politica de Vecinătate a UE (ca alte state ex-sovietice), însă are o relație specială cu UE. La Conferința de la St. Petersburg, din 2003, s-a stabilit formarea unui spațiu de cooperare comun, în domeniile economiei, securității externe, justiției și culturii. La summit-ul de la Moscova, din 2004, s-a ajuns la un acord privind un plan de parcurs (*roadmap*) în vederea realizării spațiului comun pe cele patru dimensiuni mai sus pomenite. Summit-ul de la Londra, din octombrie 2005, a evaluat stadiul de realizare a planului de parcurs, trecându-se de la înțelegerile tactice la cooperarea strategică.

Tensionarea relațiilor survine atunci când este pusă în discuție aderarea Rusiei la OMC. UE are o poziție intransigentă în negocierile privind domeniul energetic. Dialogul în domeniul energetic are loc și în condițiile în care Rusia asigură 40% din petrolul importat de UE și 30% din gazele naturale. Creșterea consumului în cadrul UE va determina o creștere a importanței contribuției Rusiei, mai ales după construirea conductei prin Marea Baltică.

La nivel global, relațiile comerciale dintre UE și Rusia reprezintă 140 miliarde de euro, UE atrăgând 47% din comerțul exterior al Rusiei (50%, după 2004), în timp ce comerțul cu țările CSI reprezintă doar 18%, cu China 6%, iar cu Statele Unite doar 3,7%. Materiile prime reprezintă 70% din exporturile rusești în UE, însă, la nivelul UE exporturile rusești reprezintă doar 3,7% din total, mai puțin decât exporturile din Elveția.

Contractul semnat între Berlin și Moscova pentru realizarea conductei baltice a fost aprobat de UE. Din Germania urmează să fie construite conducte spre alte țări europene. Chiar dacă pentru țările membre din zona estică acest lucru poate fi considerat un dezavantaj, conducta baltică este doar un răspuns geostrategic al Rusiei la construirea de către anglo-americani a conductei Baku – Ceyhan. Rusia dorește o poziție comună a UE în politica externă, pentru că în 2-3 ani relația Moscovei cu Bruxelles-ul va fi preponderentă.

În plan internațional, atât Rusia cât și Uniunea Europeană promovează multilateralismul și diplomația preventivă, în cadrul oferit de Consiliul de Securitate al ONU. Multilateralismul este considerat o expresie a multipolarismului ce caracterizează sistemul internațional în prezent. Totuși, relația dintre Rusia și UE este caracterizată de un parteneriat strategic în termeni neclari. UE încearcă să integreze Rusia în sfera sa economică, însă nu și în cea politică. Eșecul adoptării Constituției Europene a dus la o reconfigurare a intereselor din regiune. Rusia are un puternic simț al suveranității, însă susține o Europă coerentă și deschisă cooperării. În Rusia nu există încă o strategie coerentă a modernizării, mai ales în domeniile drepturilor omului și combaterii crimei organizate. De aceea cooperarea cu UE este esențială, pentru ca, peste 10 ani, ambele părți să fie în câștig și nu în pierdere.

Înainte de 2005 principalele coordonate ale relației Rusiei cu UE erau de natură economică (zona de comerț liber, în perspectivă chiar o piață comună), dar nici măcar perspectivele unei zone de comerț liber nu sunt realiste. În anii următori trebuie realizată combatibilizarea celor două economii. Dezbateră pe marginea aderării Rusiei la OMC a creat unele disensiuni, însă Rusia este în plin proces de adoptare selectivă a *acquis*-ului european, după modelul Acordului European de Liber Schimb.

În ceea ce privește mecanismele de luare a deciziei în politica externă a Rusiei, ele sunt foarte centralizate. Administrația prezidențială are controlul asupra strategiilor de politică externă. Există, totuși, și o serie de greșeli ale consilierilor care ies în public și susțin că o anumită strategie va fi adoptată. Politica Rusiei față de „vecinătatea apropiată” este motivată, în primul rând, de dorința de a normaliza situația în zonă, chiar și în cazul Transnistriei. Aderarea României la UE va contribui la soluționarea acestui diferend, pentru că există și puncte comune pe agenda celor două țări.

La nivelul libertăților civile, în Rusia există mai multe „grade de libertate”. Birocrația rusă se bucură de cel mai mare grad de libertate. Ea poate chiar sabota politica prezidențială, în unele situații. Până acum, însă, atitudinea administrației Putin a fost ambivalentă, semn că încă nu se dorește reformarea radicală a acestei categorii administrative.

3. Mihail E. Ionescu, Director, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

Țările mici din cadrul Uniunii Europene și, în perspectivă, România, încep să aibă poziții foarte vocale în problema relațiilor externe ale Uniunii. Poziția României va avea, fără îndoială, un rol important în relația dintre UE și Rusia.

Tradiția istorică a Bucureștiului situează Rusia în postura de inamic, ca fost hegemon regional. În percepția opiniei publice românești, Rusia este văzută aproape ca și țările arabe, cu răceală, fiind considerată un obstacol în calea occidentalizării României. În același timp, Rusia este percepută ca o țară în căutarea unei noi identități, aflată în plin proces de modernizare și în luptă împotriva terorismului. Politica orientală a României, însă, nu este legată de Rusia, ci de ceilalți actori din zonă (Ucraina, Republica Moldova, Georgia). Această politică trebuie redefinită pentru a include și Rusia, care, în perspectivă, continuă să fie considerată o mare putere.

România este o țară euroentuziastă: 55% din cetățeni se consideră europeni, 10% est europeni, doar 8% balcanici. Europa este văzută ca o expresie a vestului, în

ÎN POLITICA INTERNAȚIONALĂ

care Rusia nu este inclusă, dar în care România este un membru legitim. Rusia e considerată un imperiu în retragere care se va confrunta cu UE în „zona gri” (vecinătatea apropiată).

Menținerea prezenței rusești în spațiul ex-sovietic nu este agreată nici de UE nici de România. UE încearcă, în ultimul timp, să se implice mai mult în spațiul ex-sovietic (mai ales în Transnistria). Relațiile dintre UE și Rusia sunt văzute de la București ca fiind ambigui. Rusia nu este considerată un viitor membru al UE (nici ea nu se consideră un atare candidat – 80% dintre ruși văd această problemă mai mult pe termen lung).

Totuși, Rusia nu are prea multe opțiuni strategice, decât relații de parteneriat asimetrice cu China sau Statele Unite. Parteneriatul cu UE este singurul de pe poziții de egalitate. Relațiile actuale dintre UE și Rusia se vor dezvolta pe coordonatele actuale, bazate pe cooperarea în cele patru spații comune.

Politica externă a României față de Rusia are nevoie de: 1. redimensionare, cu mai multă imaginație; 2. acordarea unui ajutor în procesul de modernizare de pe poziția de membru al UE; 3. stabilirea statutului Rusiei – competitor sau aliat – în condițiile în care cooperarea este necesară; 4. o relație de parteneriat cu Rusia în viitor. România va trebui să adopte politica UE privind Rusia, pentru că poate avea un rol important în această direcție.

În următorii 15 ani percepțiile despre Rusia și UE se vor schimba, cu siguranță, de ambele părți. Parteneriatul va fi singura formă de cooperare avantajoasă atât pentru Rusia cât și pentru Uniune. Ceea ce este încurajator este faptul că Rusia se află într-un proces de schimbare benefic cooperării.

4. Dumitru Prunariu, Ambasadorul României în Federația Rusă

Fără îndoială, președintele Putin a trasat noi linii directoare în politica externă a Rusiei. Nu mai este vorba despre un stat nesigur, afectat de procesul de tranziție post-sovietic și măcinat de crima organizată. Rusia își recâștigă locul privilegiat pe care l-a avut întotdeauna în Europa. De aceea, România trebuie să folosească prilejul aderării la Uniunea Europeană pentru a redeschide canalele de comunicare și cooperare cu Rusia, pentru că ambele părți nu vor avea decât de câștigat de pe urma dezvoltării acestei relații.